

POLITICA INTERNACIONAL EUROPEA (codi 20865) 8 crèdits

Curs 1999-2000 - 2n semestre

Prof*. Esther Barbé (grup 01)

Prof* Mònica Salomón (grup 02)

Prof. Francesc Serra (grup 51)

Introducció

Tema 1.- Evolució de l'ordre europeu

1. Sistema europeu d'estats
2. Europa bipolar
3. Europa comunitaria
4. Nova Europa
5. Mapa actual de les organitzacions europees

Lectures:

-BARBE, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, pp. 61-92 ("Modelos de seguridad").

Bibliografia de referència:

ARCHER, C. (1994), *Organizing Europe. The institutions of integration*, Londres, Edward Arnold.

CALVOCORESSI, P. (1991), *Resilient Europe 1870-2000*, Londres, Longman.

OSIANDER, A. (1994), *The States System of Europe 1640-1990*, Oxford, Clarendon Press.

Primera part.- Construcció i evolució de l'Europa bipolar

Tema 2.- Reconstrucció econòmica d'Europa Occidental

1. L'Europa de postguerra: xifres significatives
2. El Pla Marshall (1947): la lògica de la contenció
3. L'OECE (1948): el primer debat sobre el model de construcció europea
4. La reconstrucció alemanya en el bloc occidental: naixement de la RFA (1949)

Tema 3.- Naixement de l'atlantisme

1. Del Pacte de Dunkerque (1947) al Tractat de Brussel·les (1948)
2. La Unió Occidental: funcions i estructura
3. El compromís nordamericà: Resolució Vandenberg (1948)
4. Tractat de Washington (1949): Aliança Atlàntica

Tema 4.- Evolució de l'atlantisme

1. Creació de l'OTAN (1951-1955)
2. Membres, funcions i estructura institucional
3. Reforma del Tractat de Brussel·les: naixement de la Unió Europea Occidental (UEO) (1955)
4. Ingrés de la RFA a l'OTAN (1955)

Tema 5.- Esfera d'influència soviètica

1. Les democràcies populars (1945-49)
2. Organització de l'Europa de l'Est
3. Kominform (1947), CAME (1949) i Tractat de Varsòvia (1955)
4. Esquerdes en el bloc: cisme iugoslau, efectes del XX Congrés del PCUS

Tema 6.- Els efectes de la distensió en l'Europa bipolar

1. Crisi de l'OTAN: De Gaulle i la détente
2. Doctrina de sobirania limitada: Txecoslovàquia (1968)

3. Ostpolitik: Willy Brandt i les noves relacions amb l'Est (1968-1973)
4. La CSCE: noció de seguretat paneuropea i Acta Final d'Helsinki (1975)

- Tema 7.- L'Europa bipolar en la dècada dels vuitanta
1. La crisi dels euromisils (1979-1987): crisi de confiança en el bloc occidental
 2. Renaixement de la UEO (1984): Declaració de Roma
 3. Esquerdes en el bloc de l'Est: Polònia (1980)
 4. Impacte Gorbatxev (1985) : seguretat global i nova política

Dossier de lectures Europa bipolar (adquisició a fotocòpies):

- GRASA, R. (1990), "Una llarga postguerra: blocs militars i tropes estrangeres al continent europeu de 1945 als nostres dies", *Per una Europa sense blocs* (Documents del Centre Unesco de Catalunya, núm. 17).
- GRASA, R. (1993), "La nova Europa", *Geografia Universal* (vol. 3), Barcelona, Edicions 92.
- SAINZ, N. (1993), *La Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa: De procés a institució paneuropea*, Centre Unesco de Catalunya/Centre d'Estudis sobre la Pau i el Desarmament (UAB).
- Manual de la OTAN (1995).
- Unión Europea Occidental. *Historia, Estructura, Perspectivas* (1995), Bruselas, UEO.
- Cronologia Europa bipolar.

Bibliografia de referència:

- ARCHER, op. cit., pp. 201-238 (OTAN) y pp. 239-251 (UEO).
- DEZCALLAR, R. (1992), *La Europa dependiente*, Madrid, Eudema.
- DIEZ DE VELASCO, M. (1997), *Las organizaciones internacionales*, Madrid, Tecnos, pp. 426-449 (caps. OTAN i UEO) i pp. 569-577 (cap. CSCE).
- ELLWOOD, D.W. (1992), *Rebuilding Europe. Western Europe, America and Postwar Reconstruction*, Londres, Longman.
- FEJTO, F. (1971), *Historia de las democracias populares* (2 vols.), Barcelona, Martínez Roca (darrera ed. original 1992).
- FONTAINE, A. (1970), *Historia de la guerra fría*, Barcelona, Luis de Caralt.
- FUENTES, J. (1989), *El Círculo de Helsinki*, Madrid, Ministerio de Asuntos Exteriores.
- GRAML, H. y BENZ, P. (1986), *El Siglo XX. Europa después de la Segunda Guerra Mundial 1945-1982* (vol. 1), Madrid, Siglo XXI.
- GROSSER, A. (1984), *Les Occidentaux*, París, Fayard.
- HALLIDAY, F. (1986), *The making of the Second Cold War*, Londres, Verso.
- KISSINGER, H. (1995), "El comienzo de la guerra fría", *Política Exterior*, vol. IX, num. 44, pp. 55-68.
- LAQUEUR, W. (1992), *Europe in Our Time. A History 1945-1992*, Londres, Penguin.
- LUNDESTAD, G. (1991), *East, West, North, South. Major Developments in International Politics 1945-1990*, Oslo, Norwegian U.P.
- MAMMARELLA, G. (1995), *Historia de Europa Contemporánea*, Barcelona, Ariel.
- MACRIDIS, R.C. (1989), *Foreign Policy in World Politics. States and Regions*, Englewood Cliffs, Prentice Hall.
- PEREIRA, J.C. (1989), *Historia y presente de la guerra fría*, Madrid, Istmo.
- TAIBO, C. (1991), *De la revolución de octubre a Gorbachov. Una aproximación a la Unión Soviética*, Madrid, Fundamentos.

Segona part.- Construcció i evolució de l'Europa comunitària

- Tema 8.- Etapa precomunitària
1. Antecedentes d'entre-guerres (Coudenhove-Kalergi, Briand)
 2. Discurs de Zurich (1946): Estats Units d'Europa
 3. Congrés de La Haia (1948): fractura federalistes versus unionistes
 4. Reconciliació franco-alemanya com a base del procés

5. El Consell d'Europa (1949): cooperació internacional clàssica
- Tema 9.- La primera Comunitat Europa: l'Europa dels Sis
 1. Jean Monnet i el Pla Schuman (1950)
 2. Integració econòmica sectorial: l'anàlisi neo-funcionalista de la integració
 3. Tractat de París (1951): Creació de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA)
 4. La Alta Autoritat: supranacionalisme
- Tema 10.- La Comunitat fracassada
 1. Bipolaritat i construcció europea: l'impacte de la guerra de Corea (1950-53) i el rearmament alemany
 2. El Pla Pleven (1950)
 3. El Tractat de la Comunitat Europea de Defensa (CED) (1952) i el projecte de Comunitat Política Europea
 4. El fracàs de la CED (1954): atlantisme versus europeisme
- Tema 11.- Les Comunitats Europees
 1. La Conferència de Messina (1955)
 2. Els Tractats de Roma (1957): Comunitat Econòmica Europea (CEE) i Comunitat Europea de l'Energia Atòmica (CEEA) o Euratom
 3. Estructura institucional: Comissió, Consell de Ministres, Assemblea Parlamentària i Tribunal de Justícia
 4. Creació de l'EFTA (1959): l'alternativa britànica
- Tema 12.- Relectura gaullista de la Comunitat Europea
 1. Els Plans Fouchet (1961, 1962): Europa política i intergovernamentalisme
 2. Veto francés a l'ingrés britànic (1963, 1967)
 3. Política francesa de "cadira buida": un atac contra el supranacionalisme
 4. Compromís de Luxemburg (1966): falsejament del joc institucional
- Tema 13.- Rellançament: l'Europa dels Nou
 1. Cimera de La Haia (1969)
 2. Informe de Luxemburg (1970): intergovernamentalisme i política exterior (CPE)
 3. Cimera de París (1974): Consell Europeu i eleccions per sufragi universal (1979)
 4. Unió Política: Informe Tindemans sobre la Unió Europea (1976)
- Tema 14.- Crisi i rellançament: l'Europa dels Dotze
 1. Crisi pressupostària: política Thatcher i Consell Europeu de Fontainebleau (1984)
 2. Ampliació a Deu (1981) i a Dotze (1986)
 3. Projectes de Unió Europea: Informe Genscher-Colombo (1981) i projecte Spinelli (Tractat sobre la UE, 1984)
 4. Impuls Delors (1985): Mercat Interior, fita del 92
 5. Acta Única Europea (1987): Mercat Interior, CPE i revisió institucional
- Tema 15.- Cooperació Política Europea: Balanç i perspectives
 1. Estructura i funcionament: cooperació inter-governamental i diplomàcia declaratòria
 2. Instruments diplomàtics i econòmics. La problemàtica de la seguretat i la defensa
 3. Politiques destacades: Pròxim Orient i CSCE
 4. Evolució de l'agenda
 5. La CPE en l'Acta Única

Lectures:

-ATTINA, F. (1992), *Introducción al sistema político de la Comunidad Europea*, Madrid, Centro de Estudios Constitucionales, pp. 135-160 ("Las fases de la

evolución político-institucional de la Comunidad Europea").

-BARBE (1995), op. cit., pp. 95-118.

-BARBE, E. y GRASA, R. (1992), *La Comunitat Europea i la Nova Europa*, Barcelona, Fundació Bofill, pp. 133-170 ("La Comunitat Europea com a actor diplomàtic. La política exterior europea: mite o realitat?").

Dossier de lectures Unió Europea (adquisició a fotocòpies):

-DEIGHTON, A. (1993), "La guerra fría y los orígenes de la integración europea", *Sistema*, 114-115, pp. 89-103.

-Material seleccionat sobre la Unió Europea.

Bibliografia de referència:

ABELLAN, V. y VILA, B. (comps.) (1995), *Lecciones de Derecho Comunitario Europeo*, Barcelona, Ariel.

ALDECORA, F. (1985), *La Unión Europea y la reforma de la Comunidad Europea*, Madrid, Siglo XXI.

ALGIERI, F. y REGELSBERGER, E. (comps.), *Synergy at Work. Spain and Portugal in European Foreign Policy*, Bonn, Europa Union Verlag.

ANDRES DE SANTAMARIA, M.P. et al. (1996), *Introducción al Derecho de la Unión Europea*, Madrid, Eurolex.

AREILZA CARVAJAL, J.M. (1995), "Vetos y votos en el proceso de toma de decisiones de la UE", *Política Exterior*, vol. IX, num. 48, pp. 87-101.

BOUCHER, F. y ECHKENAZI, J. (1997), *Guía de la Europa de los 15*, Barcelona, Hacer.

BRUGMANS, H. (1972), *La idea europea 1920-1970*, Madrid, Ed. Moneda y Crédito.

DEDMAN, M.J. (1996), *The Origins and Development of the European Union*, Londres, Routledge.

DINAN, D. (1995), *Ever Closer Union? An Introduction to the European Community*, Londres, Macmillan.

GERBET, P. (1983), *La Construction de l'Europe*, Paris, Imprimerie Nationale.

HILL, C. (comp.) (1996), *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Londres, Routledge.

MANGAS, A. y LIÑÁN, D. (1996), *Instituciones y Derecho de la Unión Europea*, Madrid, McGraw Hill.

MORATA, F. (1998), *La Unión Europea. Procesos, actores y políticas*, Barcelona, Ariel.

NUGENT, N. (1995), *The Government and Politics of the European Union*, Londres, Macmillan.

OLIVI, B. (1998), *L'Europe difficile. Histoire politique de l'Europe difficile*, Gallimard, Paris.

O'NEILL, M. (1996), *The Politics of European Integration. A Reader*, Londres, Routledge.

ORTEGA KLEIN, A. (1980), "El manto de Penélope: Francia y la Comunidad Europea de Defensa", *Revista de Estudios Internacionales*, núm. 2, pp. 451-472.

PRYCE, R. (comp.) (1990), *The Dynamics of European Union*, Londres, Routledge.

PUIG, Ll.M. de (1994), *Historia de la unidad europea*, Madrid, Anaya.

URWIN, D. (1992), *The Community of Europe. A History of European Integration since 1945*, Londres, Longman.

VILARIÑO PINTOS, E. (1996), *La construcción de la Unión Europea*, Madrid, Arco Libros.

WEIDENFELD, W. i WESSELS, W. (1998), *Europa de la A a la Z. Diccionari de la Integració Europea*, Barcelona, Institut Universitari d'Estudis Europeus.

Tercera part.- Nova Europa

Tema 16.- Reformulació del mapa europeu: grans dades

1. Caiguda del Mur de Berlin (1989)
2. Unificació de les dues Alemanyes (1990)
3. Democratització de l'Est i desaparició de les organitzacions (CAME, Tractat de Varsòvia)
4. Aparició de la guerra: Iugoslàvia (1991)
5. Desmembrament de la Unió Soviètica (1992): la CEI

Tema 17.- El procés de construcció europea

1. Proposta Kohl-Mitterrand d'Unió Política (1990)
2. Conferència Intergovernamental (1991): options i fractures entre els Dotze
3. Els Dotze com actor internacional: el desafiament de la guerra del Golf
4. Maastricht i el Tractat d'Unió Europea (1992)
5. Revisió de Maastricht (Tractat d'Amsterdam)

Tema 18.- Politica Exterior i de Seguretat Comuna (PESC)

1. PESC: Segon pilar de l'Unió Europea
2. Mecanisme de presa de decisions
3. Seguretat i defensa: UE/UEO/OTAN
4. Les accions comunes en el Títol V del TUE

Tema 19.- La Unió Europea com actor internacional

1. Directrius de la PESC (Lisboa 92)
2. El desafiament de les guerres de Iugoslàvia
3. Accions Comunes: Pacte d'Estabilitat, Mostar, Procés de Pau del Pròxim Orient, etc.
4. Ampliació a Quinze (1995): efectes sobre la PESC
5. Reforma de la PESC: Amsterdam 1997

Tema 20.- El paper de la UEO en la postguerra freda

1. La UEO en la guerra del Golf (1991)
2. La UEO com component defensiu de la UE i pilar europeu de l'OTAN
3. Funcions de seguretat col.lectiva (Missions Petersberg)
4. Nous membres: associats, observadors i socis associats

Tema 21.- La reforma de l'OTAN en la postguerra freda

1. Reforma interna: nou concepte estratègic
2. Noves funcions (l'efecte Iugoslàvia)
3. Identitat europea de seguretat i defensa
4. Les relacions amb l'Europa Central i Oriental: CCAN, APP i CAEA
5. La primera ampliació a l'Est (1999)

Tema 22.- La transformación del procés CSCE

1. Carta de Paris per a una Nova Europa (1990)
2. Estructura (mecanismes de consulta i institucions) i noves funcions (diplomàcia preventiva)
3. Transformació de la CSCE en OSCE (1995)
4. L'activitat de l'OSCE en l'espai ex-soviètic

Lectures:

-BARBE, E. (1995), *La seguridad en la nueva Europa. Una aproximación institucional: Unión Europea, OTAN y UEO*, Madrid, Los Libros de la Catarata, pp. 119-155 ("La dimensión seguridad y defensa en la Unión Europea") i pp. 157-197 ("El triángulo de la seguridad: la UE, la UEO y la OTAN").

Dossier de lectures Nova Europa (adquisició a fotocòpies):

- NATO at a glance (1996).
- WEU today (1997).
- Material sobre PESC.

Bibliografia de referència:

- BARBE, E. (1999), *España en Europa*, Barcelona, Ariel.
 BARBE, E. (1997), "La política exterior y de seguridad común en la reforma del Tratado de la Unión Europea", *Revista Española de Desarrollo y Cooperación*, núm. 1, pp. 7-22.
 CAMBON CRESPO, E. (1997), *Seguridad y Cooperación en Europa: de Conferencia a Organización*, Madrid, CEES Edic.

- CARACUEL RAYA, M.A. (1997), *Los cambios de la OTAN tras el fin de la guerra fría*, Madrid, Tecnos.
- DAHRENDORF, R., FURET, F. y GEREMEK, B. (1992), *La democracia en Europa*, Madrid, Alianza.
- ECHEVARRIA, C. (1997), "Las relaciones entre la OTAN y la UEO", *Tiempo de Paz*, num. 46, pp. 39-45.
- FERNANDEZ LIESA, C.R. (1994), *Las bases de la política exterior europea*, Madrid, Tecnos.
- FERON, B. (1995), *Rusia, esperanzas y amenazas*, Barcelona, Salvat.
- FRITSCH-BOURNAZEL, R. (1992), *Europe and German Unification*, Nueva York, Berg.
- GARTON ASH, T. (1992), *Los frutos de la adversidad*, Barcelona, Planeta.
- GUILHAUDIS, J.F. (1993), *L'Europe en transition*, París, Montchrestien.
- HERRERO DE MIÑÓN, M. (1990), *Las transiciones en Europa Central y Oriental*, Madrid, Tecnos.
- JORDAN, R. (comp.) (1991), *Europe and the superpowers. Essays on European International Politics*, Londres, Pinter.
- HILL, C. (comp.) (1996), *The Actors in Europe's Foreign Policy*, Londres, Routledge.
- HOLLAND, M. (comp.) (1997), *Common Foreign and Security Policy. The Record and Reforms*, Londres, Pinter.
- LAFFAN, B. (1992), *Integration and Cooperation in Europe*, Londres, Routledge.
- LANDAU, A. i WHITMAN, R. (comp.) (1997), *Rethinking the European Union. Institutions, Interests and Identities*, Londres, Macmillan.
- LODGE, J. (1993), *The European Community and the Challenge of Future*, Londres, Pinter, (2^a ed.).
- MIALL, H. (1993), *Shaping the New Europe*, Londres, Pinter.
- ORTEGA, A. (1994), *La razón de Europa*, Madrid, El País-Aguilar.
- RIPOL, S. (1995), *La transformación de la Unión Europea*, Barcelona, Ariel.
- ROBLES CARRILLO, M. (1997), *La Unión Europea Occidental y la cooperación europea en materia de seguridad y de defensa*, Madrid, Mc Graw Hill.
- SALOMON, M. (1999), "La PESC y las teorías de la integración europea: las aportaciones de los "nuevos intergubernamentalismos", *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 45-46, pp. 197-221.
- SELLIER, A. y J. (1996), *Atlas de los pueblos de Europa Central*, Madrid, Acento.
- TAIBO, C. (1995), *Crisis y cambio en la Europa del Este*, Madrid, Alianza.
- ZIELONKA, J. (ed.) (1998), *Paradoxes of European Foreign Policy*, La Haia, Kluwer.

Pràctiques: Les pràctiques d'aquest curs tenen com a objectiu la comprensió de la realitat europea en la seva dimensió institucional. Els estudiants hauran de treballar amb documents, participant en la presentació de temes específics per grups. Les pràctiques tenen un valor del 25% de la nota final i seran valorades tant a l'examen final com en petits treballs puntuals.

Avaluació: El curs s'avaluarà en un examen final. Aquest examen cobreix el temari teòric, les classes pràctiques i les lectures obligatòries (indicades en el programa i altres indicades durant el curs).